

ОСВІТА ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ В МОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Т.С. Чернуха, аспірант

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Дослідження, які розкривають змістовне наповнення і особливості функціонування інституту освіти у трансформаційній економіці, здобули популярність у наш час.

Метою роботи є дослідження освіти як соціального інституту в умовах глобалізації.

Завдання – опрацювати термінологічний ряд освіти як соціального інституту, виявити ступінь його розвитку в часі глобалізаційних перетворень.

Осмисленню освіти як соціального інституту (далі СІ), його основних функцій присвячені роботи Е. Дюркгейма, М. Вебера, Т. Парсонса, Д. Д'юї, К. Манхейм, Ф. Філіппова, В.Я. Нечаєва [1-6], тощо. Вони досліджували освіту як важливий СІ, який виконує певні функції, такі як соціальний контроль, соціальна селекція, трансляція культурних традицій та ін. У своїх роботах автори розглядають проблеми взаємодії системи освіти та її підсистем із суспільством (насамперед із його соціальною культурою); вплив інституту освіти на зміну соціальної однорідності суспільної структури.

З давніх часів до сьогодення трактування вищої освіти не було однаковим, так як змінювалась її мета. Важливо підкреслити, що змістом освіти є процес передачі знання. Але В. Петті звертає увагу на те, що зміст освіти не може бути зведеним лише до навчання, оскільки освіта виступає також основою розвитку «пам'яті і розуму» людини [7]. А. Сміт зазначає, що за своїм змістом процес навчання є інвестиційним процесом; накопичені окремими членами суспільства знання, вміння та навички утворюють капітал і багатство всього суспільства [8]. Дж. С. Мілль звертає увагу, що освіта є областю, де ринкові сили виявляються неспроможними, оскільки покупці освітніх послуг самостійно не в змозі оцінити їх якість; освіта потребує підтримки і фінансування з боку держави, проте монополія держави на освіту неприпустима, та необхідне поєднання різних форм організації освіти [9].

Освіту можна охарактеризувати як відносно самостійну систему, завданням якої «є систематичне навчання і виховання членів суспільства, орієнтоване на оволодіння певними знаннями, ідейно-моральними цінностями, вміннями, навичками, нормами поведінки, зміст яких визначається соціально-економічним і політичним ладом суспільства, рівнем його матеріально-технічного розвитку « так вважає Л. Колесниченко [10, с. 5].

Також ключем до розуміння освіти як СІ стали теоретичні основи закладені у роботах О.Конта, Г. Спенсера, Е. Дюркгейма [11, 12]. Вперше поняттю «соціальний інститут» трактування дав американський дослідник Т. Веблен в книзі «Теорія празного класу» [13]. Хоча вона вийшла у 1899 р. деякі її аспекти не застаріли й по наш час. Він розглядав СІ з точки зору еволюціонізму, як феномен, що виникає в процесі реагування суспільства на зовнішні чинники.

Згідно С.С. Фролову СІ – це організована система зв'язків і соціальних норм, яка об'єднує значущі суспільні цінності і процедури, що задовольняють основні потреби суспільства [14, с. 104]. Трактування М.С.Комарова зводиться до того, що СІ являють собою ціннісно-нормативні комплекси, за допомогою яких спрямовуються і контролюються дії людей у життєво важливих сферах – економіці, політиці, культурі, сім'ї та ін. [15, с. 189].

Враховуючи представлені трактування, можемо зробити висновок, що соціальний інститут – це об'єднання соціальних норм і зв'язків, нормативних комплексів, що задовольняють основні потреби суспільства. Тобто, інститут освіти можемо представляти, як самостійну систему, що є різновидом СІ. Метою є систематичне навчання і виховання членів суспільства, що зорієнтоване на оволодіння певними знаннями, вміннями, навичками. Освіта пов'язана з усіма сферами людського життя. Та реалізується цей зв'язок, безпосередньо, через особистість, що пов'язана з різними соціальними зв'язками – економічними, політичними тощо.

Останнім часом у свої працях багато науковців говорять про те, що процес глобалізації є суттєвою характеристикою сучасного світу. Глобалізація має вплив і на освіту. Вона, в системі вищої освіти, як СІ, являє собою неоднозначний процес. С. Семенов зауважує, що головна небезпека цього процесу вбачається в тому, що «замість єдності в багатоманітності і розширенні освітніх можливостей можна одержати сумну уніфікацію, одноманітність і втрату самобутнього творчого потенціалу національних (регіональних) освітніх систем» [16, с. 31].

Одними з головних завдань освітньої системи є – задоволення попиту на надання освіти і пристосування національної освіти до вимог міжнародного ринку надання освітніх послуг. В умовах глобалізації основою розвитку системи вищої освіти, як соціального інституту, будь-якої країни є ви-

значення загальних принципів використання і розподілу ресурсів суспільства (трудових, інтелектуальних, фінансових, матеріальних). Ці принципи повинні бути інституціонально розвиненими з подальшим створенням дієвих механізмів для успішного управління освітою. Одними з таких досліджень є інституціональні, бо вони впливають на процес управління у багатьох вищих навчальних закладах країн світу. При цьому інституціональні дослідження можуть цілком відрізнятися в залежності від країни або від навчального закладу. Ця відмінність залежить від різних факторів. Ними можуть слугувати характеристика студентського і викладацького контингенту, їхнього ринку праці, а також від того, як побудований процес прийняття рішень в університетах, тощо. В сучасних умовах система вищої освіти України досить активно інтегрується в освітній простір в рамках Болонського процесу. Тим паче, така необхідність підведення її до світових стандартів повинна бути поступовою і в подальшому стабільною.

Підсумовуючи вищесказане, слід зазначити, що аналіз різних підходів до визначення терміна «соціальний інститут» дозволив представити систему освіти його окремим сегментом. СІ освіти відіграє важливу роль в процесі нормального функціонування і розвитку всього людства. Важливо стверджувати, що з моменту впровадження Болонського процесу в український освітній простір зроблено багато корисного для вдосконалення і розвитку системи вищої освіти України. Проте, загалом інституціональне середовище освіти, як СІ все ж таки вимагає і подальшого розвитку.

Перелік посилань:

1. Дюркгейм Э. Педагогика и социология // Социология, ее предмет, метод, предназначение / Пер. с фр. А.Б. Гофман. – М.: Канон.-1995.- С.244-265.
2. Дюркгейм Э. Социология образования // Пер. с фр. Т.Г. Астаховой.; Научи, ред. В.С. Собкин. В.Я. Нечаев. – М.: ИНТОР. – 1996.
3. Вебер М. Избранные произведения: Пер. с нем. / Общ. ред. 10. Н. Давыдова – М: Прогресс. 1990
4. Парсонс Т. Понятие общества: компоненты и их взаимоотношения // Американская социологическая мысль. – М. – 1996. – С. 494-526.
5. Манхейм К. Диагноз нашего времени.: Пер. с нем. и англ. М. : Юрист. 1994 : Филиппов. Ф.Р. Социология образования – М. : Наука. 1980.;
6. Нечаев В.Я. Социология образования. – М.: Изд-во МГУ, 1992.
7. Петти У. Трактат о налогах и сборах. Verbum Sapientii (Слово мудрым). Разное о деньгах: Избранные работы : пер. с англ. / Уильям У. Петти ; ред. М. Смит. – М. : Ось-89, 1997. – 110 с.
8. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / Адам Смит ; пер. с англ. Владилена Афанасьева. – М. : ЭКСМО, 2007. – 960 с.
9. Милль Дж. С. Основы политической экономии с некоторыми приложениями к социальной философии / Джон Стюарт Милль ; пер. с англ. В. Боброва, В. Бомкина, А. Калинина, П. Ключкина, В. Рысина, А. Соколова, Р. Столпер. – М. : Эксмо, 2007. – 1040 с.
10. Колесниченко Л. Ф. Эффективность образования / Л. Ф. Колесниченко, В. Н. Турченко, Л. Г. Борисова. – М. : Педагогика, 1991. – 269 с.
11. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда // Э. Дюркгейм. О разделении общественного труда. Метод социологии. – М.: Наука, 1991. – С. 3-390.
12. Спенсер Г. Основания социологии. Т. 2 // Спенсер Г. Сочинения. / Под общ. ред. Н.А.Рубакина : В 7 т. Т.4. – СПб. : Издатель – 1898. – 707 с.
13. Veblen T. The Theory of the Leisure Class: An Economic Study in the Evolution of Institutions / T. Veblen. – United States. – Macmillan. – 1899. – 400 p.
14. Фролов С.С. Социология / С.С. Фролов. – М: Логос, 2001. – 378 с.
15. Иноземцев В.Л. За пределами экономического общества. Постиндустриальные теории и постэкономические тенденции в современном мире / В.Л. Иноземцев. – М.: Academia, 1998. – 640 с.
16. Семенов С.Н. Российская высшая школа в условиях глобализации / С.Н. Семенов, А.Н. Семенова // Философия образования. – 2005. – С. 31-33.

РЕІНТЕГРАЦІЯ МІГРАНТІВ В УКРАЇНІ: ПРОГРАМНИЙ ПІДХІД

О.О. Чуприна, канд. держ. упр., доцент

Донецький державний університет управління, м. Маріуполь

В сучасних умовах значно активізувались міграційні процеси, поступово вносячи зміни в українське суспільство і залучаючи близько десяти відсотків співвітчизників.

Слід акцентувати увагу на тому, що економічно обумовлені коливання кількості населення та пов'язані з цим міграційні рухи істотно впливають на розвиток національних економік у середньо- та довгостроковій перспективі, перетворюючись з тимчасового явища на структурний елемент економіки багатьох країн і потужне джерело її розвитку.